

 POLITIE

Tel. 0900 8844

Stadsdeel Amsterdam-Centrum

In het centrum van Amsterdam wemelt het van de camera's. Op een wandeling met Buro Jansen & Janssen, dat kritisch staat tegenover de toenemende videoregistratie van de openbare ruimte, blijkt het moeilijk to zijn om niet gezien to worden. TEKST FLIP VAN OORRN I FOTOGRAFIE PIET HERMANS

Wat heeft die man in zijn tas?

Op een beeldscherm moeten nu twee mannen to zien zijn. De een met een zwart T-shirt aan, de ander in een grasgroen bloesje. Ze staan op iemand to wachten bij de oostelijke ingang van het Centraal Station in Amsterdam, een paar stappen buiten de passagiersstroom. Een derde man komt aanlopen en neemt de twee schattend op. De man met het zwarte T-shirt kijkt hem aan, knikt, een snelle handdruk volgt. De camera zoomt in.

Het zou een scene kunnen zijn uit een detectiveserie. Maar deze mannen zijn met eerst naar de grime geweest. Hun decor wordt niet fraai uitgelicht, er bladert geen regisseur door een draaiboek. Ze weten niet eens zeker of ze wel gefilmd worden. De camera hangt hoog aan een paal, het beeldscherm waarop ze figureren staat in de controlekamer van politiebureau Beursstraat.

De twee wachtende mannen zijn van Buro Jansen & Janssen, een onderzoeksbureau dat de werkwijze van politie en inlichtingendiensten kritisch volgt. De derde man is journalist, hij schrijft voor *Z*-magazine. Samen gaan ze een wandeling maken van CS naar de Dam. Ze willen proberen door zo min mogelijk camera's gezien to worden. Niet gezien worden is onmogelijk. Het stationsplein hangt vol camera's; de mannen zijn ongetwijfeld al gespot. Misschien heeft degene die de beelden bekijkt daadwerkelijk op ze ingezoomd. Wat zijn dit voor mannen, wat doen ze daar? Wat heeft die derde man in zijn tas? Is dit verdacht?

Ze lopen langs de oostzijde van het station, langs de tramhaltes naar de

brug. Die gaan ze over, naar de Sint-Nicolaaskerk. "Hier hebben we niet zo'n grote kans gespot to worden", zegt de man met het grasgroene bloesje. "We zijn in ieder geval buiten het bereik van de camera's op het stationsplein. Maar we kunnen beter niet de Zeedijk op gaan, daar is bet ongetwijfeld weer snel raak."

De man met het zwarte T-shirt wijst naar een hotel. "Daar hangt ook een camera!"

Het onderzoek van Wil van der Schans en Rick van Amersfoort richt zich de laatste tijd vooral op camera-toezicht, registratie en alles wat daarmee samenhangt. Toezicht houden op de toezichthouders, dat is wat ze doen. Wat is de zin van al die camera's, of de onzin? Zijn ze nodig, zijn ze effectief?

Het is ontluisterend om met deze twee mannen door het centrum van Amsterdam to lopen. Overal zien ze van die bollen hangen, met een blokband in de kleuren van de politie. En anders wel bewakingscamera's bij winkels, coffeshops, wisselkantoren of hotels. Soms lijkt het of geen vierkante centimeter tussen CS en Dam onbewaakt is. Ergens in een controlekamer moeten mensen de hele dag docusoaps zitten to kijken; reality-tv op tientallen beeldschermen tegelijk. "De wereld is een speeltoneel". dichte Vondel lang geleden, maar dit kan hij onmogelijk voor zien hebben.

"De gegevens van de politiecamera's worden drie keer 24 uur bewaard", weet Van der Schans. "Dus wij zijn vandaag bekende Amsterdammers. Voor ons zal dat weinig consequenties

hebben. Maar wanneer degene die op bureau Beursstraat achter zijn monitor zit een 'bekende' ziet, zal hij eerder geneigd zijn die ene persoon eruit to pikken en to volgen, in plaats van algemeen toezicht to houden. Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat de operateurs heel selectief kijken."

"En dat betekent dat hele groepen gemarginaliseerd worden", valt Van Amersfoort hem bij. "Behalve drugsdealers en tasjesdieven horen ook daklozen tot die groep. Ze zijn met geneust, zouden overlast kunnen gaan bezorgen en worden dus in de gaten gehouden. Een individu wordt dan uitgefilterd. Wat doet hij, waar gaat hij naartoe, valt hij niemand lastig? Iedereen heeft het recht in zijn leven een eigen, vrije ruimte to hebben. En die vrije ruimte is de afgelopen jaren heel sterk ingeperkt. De overheid kan zeggen dat ze dat doet omdat de criminaliteit zo hoog is, of vanwege heersende gevoelens van onveiligheid, maar eigenlijk is dat een brevet van onvermogen.

Kennelijk is de overheid met in staat op andere manieren die criminaliteit en onveiligheid omlaag to krijgen. Om de veiligheid to garanderen moet inbreuk worden gedaan op de vrije ruimte van burgers. Buro Jansen & Janssen wil aantonen dat dat met de manier is."

Van der Schans: "Waarom zou je investeren in iets wat veel geld kost, maar vat eigenlijk geen enkel probleem oplost? De problemen verplaatsen zich. Het drugsdealen zal in Amsterdam met ophouden doordat er allemaal camera's hangen. Cameratoezicht wordt vooral toegepast in wat rijkere buurten, in winkelstraten. Daar moeten de came-

ra's helpen de arme sloebers, drugs-dealers en oak daklozen van de straat to krijgen. Maar de problemen schuiven dan vaak op naar zwakkere buurten. Er wordt niet meer nagedacht over andere oplossingen. Waarom zou je dat geld met op een andere, socialere manier besteden?"

"Het cameratoezicht belemmert de ontwikkeling van een visie in andere richtingen, van een socialer en fantasievoller beleid", stelt Van Amersfoort. "Neem de Zeedijk. Het probleem is daar de drugserelateerde criminaliteit. Daar zijn twee mooie oplossingen voor; gebruikersruimten en verstrekking. Maar nee, er komen camera's to hangen. Wat blijkt? De mondelinge deals worden nog steeds op de Zeedijk gesloten. De feitelijke transactie vindt dan plaats op de Gelderse Kade, buiten het zicht van de camera. Met als gevolg dat de bewoners daar ook camera's willen."

Van der Schans: "Je ziet dat ook terug in de evaluatie van het cameratoezicht op de Wallen. Er zijn een paar blinde vlekken, plekken die niet door de camera's gedekt worden, en daar is het aantoonbaar drukker geworden. En je kunt wel raden wat er gebeurt als je daar ook camera's hangt."

Zou iemand de drie mannen volgen in een controlekamer, dan zijn ze op het Damrak even uit beeld geweest omdat ze langs het water liepen. De camera in de Oude Brugsteeg zou ze kunnen hebben gevangen terwijl ze via de Beurs van Berlage en de Bijenkorf de oversteek naar de Dam waagden. Lopen ze daarna het Wallengebied in, dan is er geen ontkomen meer aan. "Hier kun je beter een route uitstippelen waarbij je constant in beeld bent", constateert Van Amersfoort droogjes. "Maar is er iemand die zich daar veiliger bij gaat voelen? Eigenlijk is het tegendeel waar. De camera's focussen op de simpele vergrijpen waar de politic weinig tijd aan hoeft te besteden. Zakkenrollen, straatroof, dat soort werk. Op de Wallen gebeuren veel ernstiger dingen, maar die zijn met door een camera to

vangen. Vrouwenhandel, misbruik, daar moet je onderzoek naar doen. Dat kost tijd, en de politie heeft geen tijd want er moet snel gescoord worden. De prioriteit ligt heel erg aan de oppervlakte. In die bovenlaag gaat het om overlast; om die druggebruiker die op de hoek staat. Maar in de laag daaronder vindt veel meer leed plaats. De vrouw die gedwongen achter het raam staat, die mishandeld wordt, daar doen we niets aan. Want met het weggien van die junk kunnen we goede sier maken, terwijl we het Teed van die vrouw niet zien. Niet willen zien."

De twee schetsen een doemscenario waarin gegevens van cameraregistratie lang kunnen worden bewaard, en gekoppeld kunnen worden aan surfgedrag op internet of zelfs data die met een bonuskaart van de supermarkt zijn verzameld. "Het gevaar dreigt dat cameratoezicht in de toekomst gecombineerd gaat worden met allerlei andere vormen van registratie", zegt Van der Schans. "Dan krijg je een virtuele persoonlijkheid die belangrijker wordt dan je werkelijke persoonlijkheid. Zover willen wij het niet laten komen, en daarom wijzen we op de risico's. We willen het kritisch vermogen van mensen verhogen. Het gaat ons erom dat mensen zelfstandig blijven nadenken, afgaan op de feiten. Je hoeft het niet met onze kritiek eens to zijn, zolang je maar nadenkt. Toen het cameratoezicht in Nederland nog in de kinderschoenen stond en Ede met een project begon, heeft Buro Jansen & Janssen een brochure gemaakt waarin de effecten van cameratoezicht op een rijtje werden gezet. Die brochure hebben we verspreid in gemeenteraden waar die discussie nog plaats moest vinden. Politici waren daardoor beter geïnformeerd en konden beter de discussie aangaan. Steden als Leeuwarden en Haarlem hebben uiteindelijk afgezien van cameratoezicht."

In Nijmegen hangen wel camera's. Daar werd vorig jaar politick activist Louis Seveke vermoord, nota bene iemand die

jarenlang actie tegen cameratoezicht had gevoerd. Bewakingscamera's hebben de moordenaar gefilmd, maar de beelden bleken te vaag om de dader to kunnen herkennen. "Een heel ironisch geval", zegt Van der Schans. "Maar al hadden ze de moordenaar op grond van die beelden kunnen oppakken, dan nog wil dat niet zeggen dat cameratoezicht als vanzelf gerechtvaardigd zou zijn. Het blijft een buitenproportioneel middel. Het zou ook betekenen dat je voor een honderd procent dekking van Nederland moet zorgen. Zo'n maatschappij wil niemand, want dan geef je de overheid zoveel macht dat iedereen constant in de gaten wordt gehouden." Volgens Van Amersfoort is een wereld zonder criminaliteit een utopie. "Je zult bet een politicus nooit horen zeggen, maar een bepaalde hoeveelheid criminaliteit zul je als samenleving moeten accepteren. Dat is geen leuke boodschap. En wat de overlast betreft; die hoef je niet per se met repressie tegen to gaan. Er zijn ook andere manieren. Bij ons in de portiek liet een heroineverslaafde zijn spuit slijpen. We gingen een gesprek met die man aan. Je kunt namelijk gewoon met ze praten. We hebben hem verteld dat we bet op zich prima vonden dat hij daar zat, liever hadden dat hij gebruikte op een prive-plek, maar dat we wel graag zagen dat hij zijn spuit opruimde. Daar hebben we wat voor geregeld, en dat is opgelost. Dat kan namelijk vrij simpel, daar heb je niet zoveel geld voor nodig. We hadden ook een ton subsidie kunnen aanvragen, voor cameratoezicht."

Buro Jansen & Janssen doet onafhankelijk onderzoek naar politie en inlichtingendiensten in Nederland en Europa en publiceert hierover in een nieuwsbrief, op een eigen website, in boeken en in kranten en weekbladen. De medewerkers geven ook lezingen en nemen deel aan debatten. Publicaties en verdere informatie zijn te vinden op www.burojansen.nl

*“Je zult het een politicus nooit horen zeggen,
maar een bepaalde hoeveelheid criminaliteit
zul je als samenleving moeten accepteren”*

